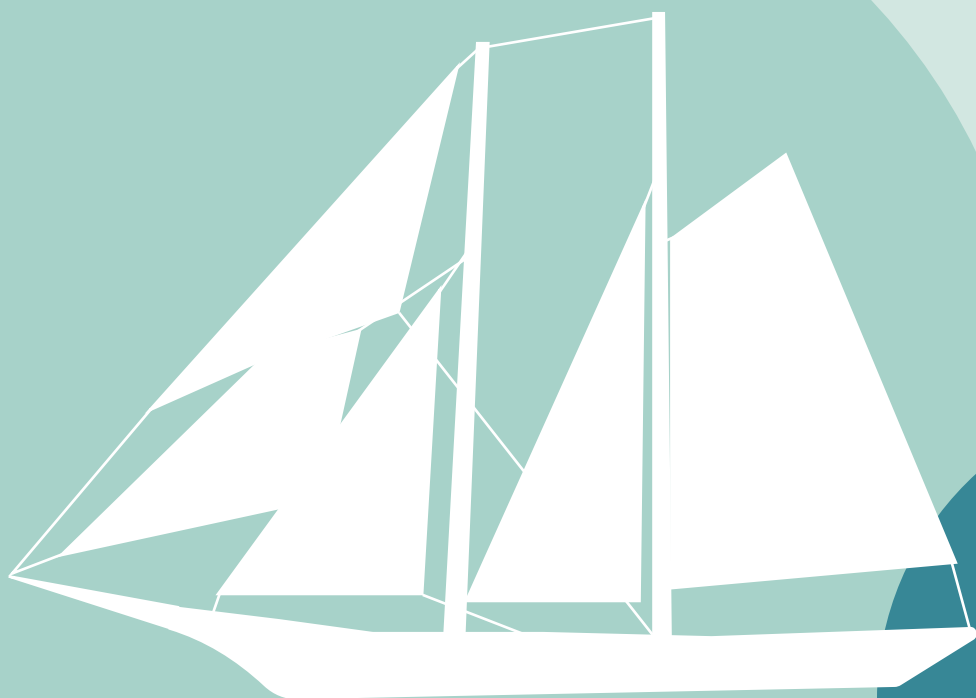

Sail training -purjehdukset ohjaajan näkökulmasta

Opas ohjaajalle

Sail training -purjehdukset ohjaajan näkökulmasta Opas ohjaajalle

Tekijät

Heini Kaasalainen, Miikka Niemelä

Taitto

Minka Yltävä

Julkaisija

Y-Säätiö sr

ISBN 978-952-69645-1-5

Sisällys

Merivalmennukset 4

- Tavoitteet 4
- Esteitä merivalmennukselle 5

Purjehdusprosessi 6

- Ennako- ja jälkitapaamiset 6
- 1. ennakkotapaaminen, tutustuminen 7
- 2. ennakkotapaaminen, ryhmäytyminen ja purjehduksen arki 7
- 3. ennakkotapaaminen, jännityksen hälventäminen ja tavoitteet 8
- Jälkitapaaminen 8

Sail training -purjehdus 9

- Ohjaajan tehtävät ennen lähtöä 9
- Ohjaajan tehtävät purjehduksen aikana 10

Roolitus purjehduksilla 12

- Ohjaajan rooli 12
- Vapaaehtoisten rooli 12
- Vertaisuus ja vertaisoppiminen 13

Liitteet 14

Sail training -purjehdukset ohjaajan näkökulmasta

Tämä opas on tarkoitettu sinulle, joka toimit ohjaajana sail training -purjehduksella ja haluat hyödyntää sail training -menetelmää osana omaa ryhmätoimintaasi. Saat tämän oppaan avulla tarvittavat tiedot siitä, mitä kaikkea sail training -purjehdusprosessiin kuuluu.

Merivalmennukset

Tavoitteet

Sail training -purjehduksia järjestetään ympäri maailman monien eri tahojen järjestämänä. Vaikka purjehdukset ovat aina toimintaa järjestävän organisaation näköisiä, yhdistää toimijoita yhteiset sail training-tavoitteet, missä purjehdus ja purjealusolosuhteet toimivat alustana oppimiselle, jonka fokus on tiimityöskentelytaitojen, itsetuntemuksen ja sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Vaikka myös teknisiä purjehdustaitoja opitaan, on niiden oppiminen kuitenkin toissijaista. Oppiminen tapahtuu purjehduksilla pääasiassa yhdessä tekemällä ja toimintaan osallistumalla.

Sail training -purjehduksilla nuoret vastaavat pienryhmissä ohjaajien ja vapaaehtoisten avulla arjen pyörittämisestä aluksella ja aluksen etenemisestä. Purjehduksen aikana purjehdustaitojen opettelu limittyy arjen taitojen harjoitteluun, vuorovaikutustaitojen opetteluun, sekä tiimityöskentelytaitojen harjoitteluun.

Ohjaajan tehtävänä Merivalmennuksilla on huolehtia siitä, että purjehdukset eivät ole osallistujille pelkästään elämyksellisiä kokemuksia, vaan tavoitteellista seikkailutoimintaa. Purjehduk-

set tarjoavat hyvän oppimisympäristön arjen taitojen harjoitteluun. Näitä taitoja ovat esimerkiksi:

- ryhmätyöskentely ja vuorovaikutustaidot
- vastuun kantaminen ja vastuunotto
- omien voimavarojen tunnistamisen ja ylläpito
- vaikeuksista selviäminen ja haasteisiin tarttuminen
- aikataulujen noudattaminen ja oman arjen aikatauluttaminen
- ruoanlaitto
- siivous ja hygienia

Ohjaaja voi varmistaa toiminnan tavoitteellisuuden monella tapaa. Hyvä keino on ohjata ryhmää miettimään erilaisia tavoitteita jo ennakkotapaamisissa ennen purjehdusta, jolloin osallistujien ajatuksia ohjataan haluttuihin teemoihin. Ryhmä voi asettaa tavoitteekseen mm. seuraavia tavoitteita jo ennakkoon:

- myöhästymisiä pyritään välttämään
- toisen tilaa kunnioitetaan
- ei kiusaamista
- kaikki osallistuvat myös epä mukavien tehtävien hoitamiseen
- jos jokin harmittaa, siitä voi sanoa ryhmässä avoimesti

Seikkailutoiminta sidotaan tavoitteellisuuteen reflektion avulla. Merivalmennuksen aikana voidaan hyödyntää toiminnan aikaista ja sen jälkeistä reflektiota. Myöhästymiset, ryhmän sisäiset konfliktit, yhteisistä tehtävistä laistaminen tms. ovat loistavia tilaisuuksia ohjaajalle sanoittaa tapahtumia ja osallistujille kertoa omista näkemyksistään ja oppia itsestä, sekä tiimityöskentelystä. Tapahtumia on hyvä tarkastella reflektiivisesti purjehduksen aikana lähes päivittäin, sillä jokainen päivä tarjoaa käsiteltävää ryhmälle. Tämä onnistuu palaverien muodossa, missä ryhmäläiset reflektivat purjehduksen tapahtumia omiin asetettuihin tavoitteisiinsa ohjaajien tuella.

Meriheimossa purjehdusta ja sen tavoitteita käsiteltiin yhdessä vielä jälkitapaamisella, jolla ryhmän ja yksilöiden purjehdukselle asetettuja tavoitteita reflektointiin seikkailukokemuksen jälkeen. Jälkitapaamisella tavoitteita peilattiin normaaliin arkeen ja ohjaajan oli mahdollista ohjata osallistujien ajatuksia siihen, mitä purjehdukselta opittiin, ja mitkä opituista asioista voisi siirtää omaan arkeen. Tavoitteiden käsittelyn lisäksi jälkitapaamisella sanoitettiin purjehdusten onnistumisia osallistujille.

Esteitä merivalmennukselle

Meriheimo- nuorten oma väylä – hankkeen purjehduksilla havaittiin, että purjehdus on toimintana hyvin inklusiivista ja fyysisiä esteitä osallistumiselle ei varsinkaan muuhun seikkailutoimintaan verrattuna juurikaan ole. Heikko fyysinen kunto tai kevyet

liikunnalliset rajoitteet eivät automaattisesti tarkoita sitä, että osallistuminen olisi mahdotonta. Purjehdukset eivät sisällä välttämättömiä pitkiä kävelymatkoja tai muita fyysisiä ponnistuksia, mitkä asettaisivat kuntovaatimuksia osallistujille. Lisäksi purjehduksilla pääsee laivan sisälle lämmittelemään, mikä ei ole esim. erämaavaelluksilla mahdollista. Tämän havaittiin lisäävän turvallisuuden tunnetta osallistujilla ja keventävän osallistujien kokemaa purjehduksen luomaa kuormitusta.

Ehdottomia esteitä purjehduksille kuitenkin on:

- sellaiset sairaudet, jotka konkretisoituessaan vaativat lääkärissä käyntiä (esim. vaikea epilepsia, sydänsairaudet, keuhkosairaudet, kaikki sellaiset oireet, joille ei ole löydetty diagnoosia jne.)
- hoitamattomat mielenterveydelliset tilat. Osallistujan tulee olla itse kykenevä huolehtimaan omista lääkkeistä ja tunnistamaan oman tilansa muutoksia, jos sellaisia ilmenee. On hyvä tuoda esille, että arki aluksessa ei ole verrattavissa tavalliseen arkeen kotona, vaan se on merkittävästi haastavampaa.
- vaikeat toiminnalliset rajoitteet (alus ei ole esteetön, eikä ohjaajilla ole mahdollisuutta toimia henkilökohtaisena avustajana)
- akuutti päihdeongelma

Hakijoiden terveydelliset seikat on selvitettävä tarkkaan ennen purjehdusta. Mikäli osallistuja ilmoittaa jostakin terveydellisestä poikkeavuudesta, on ohjaajan hyvä keskustella niistä osallistujien kanssa kahden kesken tarkemmin, jotta ohjaajalla on hyvä kokonaiskuva ryhmän terveydentilasta ja mahdollisista esteistä purjehdukselle.

Purjehdusprosessi

Ennako- ja jälkitapaamiset

Meriheimo-hankkeessa jokainen purjehdusprosessi piti sisällään ennakotapaamiset ja yhden jälkitapaamisen. Nämä tapaamiset oli hyvä pitää luonnonläheisessä, hyvien kulkuyhteyksien päässä sijaitsevassa paikassa. Rannat ja puistot toimivat tapaamisten sijaintina hyvin, sillä ne tarjosivat väljän tilan, mikä mahdollisti osallistujille oman tilan ottamisen. Tapaamiset pidettiin ulkona myös siksi, että se sopi hyvin purjehduksen seikkailulliseen luonteeseen. Lisäksi monet osallistujista eivät tunteneet pääkaupunkiseudun ulkoilumahdollisuuksia hyvin, joten osallistujien paikallistuntemus parantui, kun tapaamisia pidettiin mielenkiintoisissa ympäristöissä. Meriheimo-hankkeessa ennakotapaamisten sisältö jaettiin kolmeen ennakotapaamiseen.

Ennako- tapaamiset

- Tutustuminen ja ryhmäytyminen
- Valmistautuminen purjehdukselle
- Tavoitteellisen ryhmätoiminnan aloitus
- Ryhmän viestintä
- Osallistujatietojen kerääminen ja lähettäminen

Sail training - purjehdus

- Purjehduksen valmistelut yhdessä vapaaehtoisten kanssa
- Purjehduksen aikainen ryhmätoiminta
- Osallistuminen purjehduksen arkeen

Jälki- tapaaminen

- Toiminnan jälkeinen reflektointi
- Tavoitteiden käsittely
- Onnistumisten sanoittaminen

Ohjaajan tehtävät purjehdusprosessissa.

1. ennakkotapaaminen, tutustuminen

Ensimmäisen ennakkotapaamisen päällimmäisenä tarkoituksena oli tarjota uusille purjehtijoille mahdollisuus toisiinsa tutustumiseen ja ryhmän muodostumiseen. Tapaamisella myös orientoiduttiin itse purjehdukseen keskustelemalla sen käytännöistä, turvallisuudesta ja yleisesti purjehduksen arjesta.

Mikäli purjehdus alkoi tai päättyi ulkomaille, oli purjehdukseen liittyvistä passi- ja lupa-asioista hyvä puhua jo ensimmäisen ennakkotapaamisen aikana. Tämä mahdollisti sen, että osallistujat ehtivät tekemään tarvittavat lupa-asioihin liittyvät toimet ennen purjehduksen alkua. Ensimmäisen ennakkotapaamisen aikana kerrottiin myös seuraavien tapaamisten ajankohdat.

Käytännöt ryhmän sisäiseen viestintään liittyen sovittiin myös ensimmäisen ennakkotapaamisen aikana. Viestien perille menemistä edisti se, että viestintä tapahtui nuorten itse valitsemassa kanavassa, esim. WhatsAppissa. Ennakkotapaamisten päivämääristä ja muista lähtöön liittyvistä asioista ilmoitettiin myös henkilökohtaisin s-postein.

2. ennakkotapaaminen, ryhmäytyminen ja purjehduksen arki

Toisen ennakkotapaamisen tarkoituksena oli ryhmäprosessin syventäminen. Lisäksi toisella ennakkotapaamisella pureuduttiin purjehduksen arkeen tarkemmin. Osallistujille kerrottiin vahtijärjestelmästä, sekä tarkemmin siitä, minkälaisia tehtäviä purjehduksilla pääsee suorittamaan. Toisen ennakkotapaamisen aikana ryhmä jaettiin myös vahteihin, eli niihin pienryhmiin, missä osallistujat purjehduksen toteuttivat.

Lisäksi pakkauslista, eli purjehduksilla tarvittavat varusteet käytiin yksityiskohtaisesti läpi. Tämän läpikäyminen toisella ennakkotapaamisella mahdollisti osallistujille tarvittavien varusteiden hankinnan hyvissä ajoin ennen purjehdusta. Kaikille ryhmän jäsenille lähetettiin varustelistan lisäksi myös purjehduskirje toisen ennakkotapaamisen jälkeen. Varustelistasta löytyy tämän dokumentin liitteistä.

3. ennakkotapaaminen, jännityksen hälventäminen ja tavoitteet

Kolmannella ennakkotapaamisella käytiin läpi matkustuskäytännöt alku- ja päätesatamiin. Lisäksi varmistettiin se, että osallistujien passi- ja muut lupa-asiat olivat kunnossa.

Vahtiryhmissä oli hyvä käsitellä osallistujien ennakko-odotuksia, purkaa osallistujien jännitystä, sekä käsitellä osallistujien pelkoja purjehdukseen liittyen. Lisäksi kolmannella ennakkotapaamisella osallistujat asettivat ohjaajien avustuksella itselleen, vahdeilleen, sekä koko ryhmälle yhteisiä tavoitteita. Ohjaajan tehtävänä oli ohjata tavoitteita hankkeen tavoitteiden suuntaisiksi. Tämä tapahtui yhteisesti keskustellen tai valitun harjoituksen kautta. Erilaisia tutustumiseen, ryhmäytymiseen, tavoitteiden asettamiseen, pelkojen käsittelyyn ja jännityksen purkamiseen liittyviä harjoituksia löytyy Ohjaajan työkalupakista tämän dokumentin liitteenä.

Ohjaajat keräsivät purjehdusten käytännön järjestelyjä ja turvallisuutta varten tiedot osallistujien ruokavalios- ta, sairauksista ja lääkityksistä, samoin kahden lähiomaisen tiedot mahdollisia onnettomuuksia tai purjehduksen aikana tapahtuvia sairastumisia varten. Lain mukaan purjehduksen järjestäjällä täytyy olla osallistujista tiedossa nimi, yhteystiedot, osoite, kansallisuus, sukupuoli ja syntymäaika (laki matkustaja-aluksen henkilöluetteloista 1038/2009, 2:6).

Jälkitapaaminen

Jälkitapaamisella purjehduksen tapahtumat käytiin läpi yksilö- sekä ryhmätasolla. Purjehdukselle asetettuja yksilö- sekä ryhmäkohtaisia tavoitteita tarkasteltiin ja pohdittiin, täyttyivätkö asetetut tavoitteet. Lisäksi purjehduksella esiin nousseita yksilö- sekä ryhmätason onnistumisia ja löytyneitä voimavaroja pyrittiin korostamaan.

Sail training -purjehdus

Meriheimo-hankkeen sail training -purjehdukset toteutettiin Suomen Purjelaivasäätiön koululaivalla Kuunari Helenalla. Alus tarjosi hyvät puitteet purjehduksille tilojensa, sekä valmiin sail-training toimintakulttuurin osalta. Kuunari Helenalle mahtuu nelihenki- sen vapaaehtoisen runkomiehistön lisäksi purjehtimaan 24 henkilöä. Nämä paikat ovat varattu osallistujille, vapaaehtoiselle, ohjaajille, sekä gasteille. Meriheimo-hankkeessa purjehduksille osallistui 10-15 uutta purjehtijaa. Määrä todettiin hankkeessa sopivaksi, kun purjehdukselle osallistui kaksi ohjaajaa, jotka toimivat ryhmän mukana.

Sail training -purjehdukset ovat hyvin inklusiivisia ja osallistuminen ei vaadi ryhmältä ennakko-osaamista purjehdukseen liittyen. Purjehdukselle osallistuminen ei myöskään vaadi ryhmältä erityisten purjehdusvarusteiden omistamista, sillä ryhmä saa tarvittavat varusteet lainaksi kuunari Helenalta. Lainattaviin varusteisiin kuuluu lämmin purjehdusasua, mikä suojaa vedeltä ja tuulelta, sekä henkilökohtainen paukkuliivi, mitä purjehduksen

aikana käytetään. Tämä mahdollistaa sen, että osallistuminen ei lähtökoh- taisesti edellytä varustehankintoja osallistujille. Purjehdukset ovat myös täysihoidollisia. Ruoka valmistetaan itse vahteissa purjehduksen aikana. Purjehduksen ruoka-ainehankinnat tehdään ryhmän allergia-, sekä ruoka- valtiotietojen perusteella.

Ohjaajan tehtävät ennen lähtöä

Ohjaajan varsinaiseen purjehdukseen liittyvät tehtävät alkavat reittisuunnitelmasta, joka suunnitellaan yhdessä kipparin kanssa hyvissä ajoin ennen purjehdusta. Reittivalinnalla voidaan vaikuttaa suuresti purjehduksen haas- tavuuteen. Kun reittisuunnitelmasta sovitaan, huomioidaan ryhmän val- miudet. Haastetta kannattaa mahdol- lisuuksien mukaan lisätä purjehdus- kokemuksen lisääntyessä ryhmässä purjehduksen aikana. Jos toiminta lähtee liikkeelle liian rankkana, voi se tuntua osallistujista nopeasti liian ras- kaalta ja aiheuttaa pahimmillaan kes- keyttämissiä, väsymystä, sekä ryhmän

Kippari

Perämies

Kaksi kansimiestä

1-2 gastia

Kaksi ohjaajaa

9-15 osallistujaa

Purjehdusten kokoonpano.

sisäisiä konflikteja. Vaikeusastetta on helpompi lisätä, kuin vähentää purjehduksen aikana.

Purjehdukset voivat vaihdella pituutensa ja haastavuutensa suhteen paljonkin kestäen kolmesta aina n. kymmeneen päivään asti. Keston lisäksi purjehduksen vaativuutta lisää mahdolliset avomeriosuudet. Lähtökohtaisesti lyhyet saaristopurjehdukset ovat kevyempiä, kuin pitkät avomeripurjehdukset. Purjehdukset määritellään haasteensa perusteella osallistuvalla ryhmälle sopivaksi.

Ohjaaja informoi miehistön alkavaa purjehdusta ajatellen ennen laivalle saapumista. Hyvänä käytäntönä on sopia miehistöpalaveri vapaaehtoisten kanssa purjehdusta edeltäville päiville. Jos miehistöpalaveri ei onnistu, on asiat käsiteltävä puhelimitse miehistön kanssa. Miehistöpalaverissa käsitellään:

- ryhmän taitotaso ja purjehduksen tavoitteet
- toimintaan mahdollisesti vaikuttavat osallistujien diagnoosit ja lääkitykset
- sovitaan yhteisistä palavereista ja päivärytmistä

Mahdolliset siirtymiset lähtö- ja paluusatamista järjestetään myös jo ennen purjehdusta. Tarvittavat liput on hyvä ostaa heti, kun lopullinen lista osallistujista on tehty.

Ohjaajan tehtävät purjehduksen aikana

Purjehduksen alussa organisoidaan lähtövalmistelut (liivit, hytit, WC- ja keittiökoulutukset, asut), minkä jälkeen kippari pitää turvallisuuskoulutuksen

ennen laivan lähtöä. Ennen lähtöä pidetään myös lähtöpalaveri, mihin toinen ohjaajista, miehistön jäsenet ja gastit osallistuvat. Palaverissa kerrotaan jo ennen purjehdusta sovitut asiat rooleista ja sail training -käytännöistä.

Aluksen lähdettyä liikkeelle on ohjaajan tehtävänä organisoida purjehduksen aamu- ja iltapalaverit, sekä auttaa vertaisohjaajia vahtien omien palaverien läpiviennissä. Ohjaajat auttavat ryhmiä omien aikataulujen luomisessa, sekä vahtijärjestelmään orientoitumisessa. Ohjaaja auttaa ryhmiä vain tarpeen mukaan ja tukee vahdin vanhimpia vahtiaikataulujen tekemisessä heitä ja ryhmää osallistavalla otteella.

Ohjaaja osoittaa jo ennakkotapaamisella muodostetuille vahdeille hytit ja sopii kipparin kanssa vahtijärjestelmästä, joka noudattaa kuunari Helenan tavanomaista päivärytmiä. Merellä oltaessa laiva voi jatkaa kuluaan vuorokauden ympäri. Tämän mahdollistamiseksi käytetään vahtivuoroiksi tai vahdeiksi kutsuttua vahtijärjestelmää. Vuorokausi jaetaan 2-4 tunnin vahtivuoroihin, joiden tehtävät riippuvat siitä, ollaanko merivahdissa, stand-by -vahdissa vai vapaavahdissa. Merivahdin tehtävät keskittyvät kannella purjehduksen tekniseen toteutukseen. Stand-by -vahdin tehtävät keskittyvät kannen alle ruoanlaittoon tai siivoamiseen sekä varalla oloon, jos kannella tarvitaan lisäksi esimerkiksi purjemanöövereiden suorittamiseen ja huonosti voivien merivahtilaisten paikkaamiseen. Vapaavahti on nimensä mukaisesti vapaalla, eli voi nukkua tai viettää aikaansa kuten haluaa. Malli Helenan vahtijärjestelmästä löytyy tämän dokumentin liitteenä.

Purjehduksen käytännön vaatimusten lisäksi vahtijärjestelmä ja vahdeissa

toimiminen ja vahdin toiminnan organisoiminen on sail training -menetelmän ydintä: siinä osallistujat harjoittelevat tiimityöskentelytaitoja, ratkovat ongelmia, antavat ja saavat palautetta ja oppivat sosiaalisia taitoja haastavissakin tilanteissa, arjen työskentelyn lomassa.

Purjehduksen aikaisen ryhmätoiminnan suunnittelu ja organisointi kuuluvat myös ohjaajan tehtäviin. Nämä toiminnot pitävät sisällään purjehduksen aikaiset reflektoinnit, ryhmätehtävät, sekä vahtien omat tavoitekeskustelut, joissa päivän kulkua käsitellään vahdeittain ohjaajan tuella. Lisäksi ohjaajat pitävät purjehduksen aikana huolen

yhdessä vahtien vanhimpien kanssa siitä, että vahdit ovat aikataulunsa mukaisissa tehtävissä. Jos aikataulut näyttävät venyvän, voidaan vahtien kanssa sopia kevyt palaveri, missä tilanne tarkistetaan ja auttaa vahtia tarpeen mukaan käytännön asioissa, jotta onnistumisia tapahtuu. Myös mahdollisten ongelmatilanteiden selvittäminen kuuluu ohjaajan tehtäviin. Näitä tilanteita voivat olla mm. keskeyttämiset, koti-ikävät, sekä sosiaaliset ongelmat tai jännitteet vahdeissa tai isossa ryhmässä. Ongelmat pyritään ratkaista tavalla, mikä häiritsee muun ryhmän toimintaa mahdollisimman vähän. Konfliktitilanteissa voidaan tarvittaessa konsultoida vapaaehtoisia.

Roolitus purjehduksilla

Ohjaajan rooli

Ohjaaja toimii purjehduksilla eräänlaisena linkkinä vapaaehtoisten ja osallistujien välillä. Ohjaaja pitää miehistön ajan tasalla osallistujien voinnista koko reissun ajan. Ohjaajan tehtävänä on myös tiedottaa miehistöä tilanteessa, jossa joku osallistujista tarvitsee lepoa tms. Tämä onnistuu, kun ohjaajat osallistuvat purjehduksen arkeen vahtien mukana. Malli, missä toinen ohjaaja on kansivahdin tukena, kun toinen ohjaajista on stand-by vahdin tukena on todettu toimivaksi ratkaisuksi Meriheimossa.

Ohjaaja tarkkailee yksittäisten ihmisten jaksamista, sekä vahtien tilannetta ja reagoi siihen tarvittaessa (syrjään vetäytymiset, konfliktit, tasapuolisuus velvollisuuksien hoidossa vahdeissa jne.). Linkkinä toimiminen voi tarkoittaa myös vapaaehtoisten ohjeistusten selkeyttämistä osallistujille. Ohjaajat näkevät esim. kansitoiminnoissa, ymmärtävätkö osallistujat ohjeet ja voivat tarvittaessa tukea osallistujia tehtävien suorittamisessa. Tämän lisäksi ohjaaja pyrkii toimimaan esimerkkinä muille ja ylläpitää positiivisen otteen työssään aluksella.

Ohjaajan huolehtii myös siitä, että kaikki osallistujat tietävät mitä kulloinkin purjehduksella tapahtuu. Tähän voidaan käyttää apuna ilmoitustaulua, ryhmäkohtaisia palaverieita, sekä Whatsappia. Lisäksi vapaaehtoisten kanssa sovitaan palaverikäytännöistä esim. niin, että jokainen purjehduspäivä alkaa yhteisellä kokoontumisella ja päättyy yhteiseen lopetukseen. Käytännössä nämä palaverit siis pidetään

laivan lähdön hetkellä, sekä laivan saapuessa päivän kohdesatamaan. Näissä palavereissa käsitellään sataman käytännöt, kerrotaan mahdollisesta iltaohjelmasta jne.

Ohjaajat ja vapaaehtoinen miehistö toimivat työryhmänä, jonka yhteisen neuvottelun tuloksena syntyy kulloinkin purjehdus ryhmän taito- ja tavoitetasoa vastaavaksi. Miehistö vastaa viimekädessä purjehduksen turvallisuudesta ja tämän seurauksena kippari, perämies, sekä kansimiehet ovat autoritäärisessä asemassa muihin laivalla oleviin henkilöiden nähden. Ohjaaja ei voi yksin päättää, sisältääkö jokin purjehduksen etapeista yö-purjehdusta tai mm. isojen selkien ylityksiä. Sama koskee myös muita purjehdusteknisiä seikkoja, kuten manöövereiden ohjeistuksia. Turvallisuuden ja vastuun ollessa vapaaehtoisilla, kuuluu myös ohjeiden ja määräysten antaminen heille. Ohjaajat voivat tukea vapaaehtoisia ohjeiden antamisessa joissakin tilanteissa, mutta aina yhteisymmärryksessä heidän kanssaan. Ohjaajat ovat purjehduksella osallistujia varten. Kannella tehtävissä asioissa on ohjaajan aina mietittävä, voisiko jonkun osallistujan ottaa mukaan tekemään hommia ja autettava tehtävässä ensisijaisesti ryhmää ja ryhmäläisiä osallistavalla tavalla.

Vapaaehtoisten rooli

Vapaaehtoiset koostuvat aina kipparista, perämiehestä, sekä kansimiehistä, joista toinen voi olla konemiehen roolissa. Aluksen kippari vastaa aluksen turvallisuudesta ja tekee viimekädessä

päätökset reittivalinnasta, purjehdusaikataulusta jne. Kippari voi myös päättää purjehduksen keskeytyksestä koko ryhmän, tai yhden osallistujan osalta, mikäli purjehduksen turvallisuustilanne niin vaatii. Perämies vastaa mm. purjehduksen ruokahuollosta ja hän järjestää tarvikkehankinnat ennen purjehdusta. Perämies myös vastaa gastien toiminnasta. Kansimiehet vastaavat kansitoiminnasta ja lähtökohtaisesti purjehdusmanöövereiden ohjeistuksista.

Gastit ovat vapaaehtoisia nuoria Suomen Nuorisopurjehtijat Ry:stä, joita voi olla purjehduksella 1-2 kerrallaan. He vastaavat yleensä ruoka- ja ostoslistojen tekemisestä, sekä ruokahuollon kokonaishallinnasta perämiehen apuna. He myös tukevat osallistujia purjehduksen arjessa tarpeen mukaan.

Vertaisuus ja vertaisoppiminen

Sail training -purjehdus asettaa erittäin hyvät edellytykset yhteisen kokemuksen kautta syntyvän vertaisuuden kehittymiselle ja vertaisoppimiselle. Vertaisuutta purjehduksella voi hahmottaa kahdessa ulottuvuudessa: vertaisuus osallistujien kesken ja suhteessa ohjaajaan.

Vertaisuus osallistujien kesken

Vertaisoppimisen tilaa ovat erityisesti vahdit eli 3-6 henkilön pienryhmät, joiden sisäisen toiminnan organisoinnista vastaavat vahdin jäsenet itse. Sisäisellä toiminnalla tarkoitetaan tässä esimerkiksi vahdin jäsenten välistä työnjakoa ja toiminnan aika-auluttamista annetuissa raameissa. Toiminnot, joista vahdit vastaavat, ovat esimerkiksi aluksen päiväsiivouksen

tekeminen, ruoan valmistaminen ja merivahdissa oleminen.

Vahdin päivittäisissä tehtävissä erilaiset vahvuudet pääsevät oikeuksiinsa. Kansityöskentelyssä on hyötyä fyysisestä voimasta, aluksen ohjaamisessa tarkkuudesta, ruoan valmistamisessa kyvystä hahmottaa kokonaisuuksia ja ajankulua, unohtamatta mahdollisesti jo aiemmin opittuja taitoja ruoanlaittoon ja siivoukseen liittyen. Tiiviissä ryhmätyöskentelyssä vahdin jäsenet huomaavat ja havaitsevat omia vahvuuksiaan ja kehityskohteitaan ja vertaisoppimista tapahtuu hyvin luonnollisissa tilanteissa: joku vahdin jäsenistä osaa laittaa uunin päälle ja opettaa sen omalle vahdilleen ruoanlaittovuoron yhteydessä, joku taas muistaa miltä tietty merimerkki näyttää ja ohjeistaa ruorissa olevaa vahtikaveria. Vertaisoppiminen tukee osallistujien toimijuuden kehittymistä ja pienten arjen ongelmien noustessa esiin vahti saa toisistaan tukea. Ohjaajien tukema reflektio auttaa osallistujia jäsentämään kokemustaan ja antaa neutraalin alustan esimerkiksi vertaisten toisilleen antamalle palautteelle.

Vertaisuus suhteessa ohjaajaan

Ohjaajat ovat sail training -purjehduksella "samassa veneessä" kuin osallistujatkin, mikä asettaa mielenkiintoisen ympäristön ja mahdollisuuden myös osallistujien ja ohjaajien välisen vertaisuuden kehittymiselle. Vaikka ohjaajat statukseltaan ovat eri kuin osallistujat, käytännön arki rullaa aluksella yhteisin voimin. Ohjaajille arjen askareissa mukana oleminen antaa erinomaisen mahdollisuuden luoda luottamuksellista suhdetta osallistujiin, joka pohjaa samaan kokemusmaailmaan purjehdukselta kuin osallistujienkin kesken

muodostuvan vertaisuuden kohdalla.

Se, elävätkö ohjaajat purjehduksen aikana samoissa vahdeissa osallistujien kanssa, riippuu purjehduksen ja ryhmän tavoitteista. Valinnalla on suuri vaikutus ryhmädynamiikkaan ja vertaisuuden kehittymiseen. Jos ohjaajat kuuluvat tiettyyn vahtiin, hän todennäköisesti tutustuu vahdissaan oleviin osallistujiin erittäin hyvin, mutta muiden vahtien jäsenet jäävät kaukaisemmiksi. Vahdin sisällä osallistujat tukeutuvat helpommin ohjaajaan eivätkä toisiinsa pienten ongelmatilanteiden tullessa eteen. Ohjaajan mukanaolo vahdissa lisää osallistujien turvallisuuden tunnetta, mutta vähentää todennäköisesti oma-aloitteisuutta ja tukeutumista vertaisiin, eli tässä tapauksessa muihin vahtikavereihin kuin ohjaajaan. Mikäli purjehduksen kohderyhmä huomioiden valitaan panostaa enemmän turvallisuuden tunteeseen kuin toimijuuden vahvistamiseen, ohjaajia tulee purjehduksella olla lukumäärällisesti sama määrä kuin vahtejakin (3-4kpl)

Jos ohjaajat eivät elä purjehduksen arkea osana vahtia, he ovat kaikkien osallistujien saavutettavissa paremmin. Ohjaajana vahdin itsenäisyyttä ja toiminnan sujuvuutta voi tukea esimerkiksi niin, että ohjeistaa päivittäin vahdin valitsemaan keskuudestaan "johtajan" tai "vahdin vanhimman", jonka vastuulla on huolehtia oman vahtinsa aikataulujen pitämisestä ja siitä, että kaikki jäsenet ovat tietoisia sovitusta tehtävistä ja vahdin aikataulusta. Päivän jälkeen voi pitää (ohjatusti) lyhyen reflektion päivän kulusta: miltä tuntui olla vastuussa, mitä palautetta vahdin jäsenet antaisivat toisilleen.

On kuitenkin hyvä ymmärtää, että ohjaajan kontakti osallistujiin ja kontaktin

syveneminen nopeutuu, jos ohjaaja osallistuu purjehduksen tehtäviin myös itse, samanarvoisena miehistön jäsenenä kuin osallistujatkin riippumatta siitä, elävätkö ohjaajat purjehduksella vahdeissa vai eivät.

Meriheimo – nuorten oma väylä! -hankkeessa sail training -purjehduksilla syntynyt vertaisuus loi pohjan ympärivuotiselle, vertaisohjatulle toiminnalle. Yksi osa tätä kokonaisuutta oli oma vertaisohjaajakoulutus. Vertaisohjaajina toimi aiemmin purjehduksilla olleita nuoria, jotka kävivät talvikauden aikana vertaisohjaajakoulutuksen. Heidän roolinsa purjehduksilla oli toimia vahdin vanhimpina.

Liitteet

Leikit ja harjoitteet -ohjaajan työkalupakki
Malli vahtijaosta
Varustelista